

УДК 339, 933(510):330. 322

Китай як центр тяжіння прямих іноземних інвестицій

Ерфан Є.А.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин
Ужгородського національного університету

Посипанко О.А.

студентка факультету міжнародних економічних відносин
Ужгородського національного університету

У статті проведено характеристику Китаю як країни – лідера із залучення прямих іноземних капіталовкладень. Визначено місце Китаю в розподілі світових прямих іноземних інвестицій. Проаналізовано нову економічну модель розвитку країни для подолання суперечності між високими темпами економічного зростання і стабільністю. Розглянуто подальші перспективи економічного розвитку Китаю.

Ключові слова: прямі іноземні інвестиції, інвестиції в нові проекти, угоди зі злиття та поглинання, Китай, спеціальні економічні зони, третинний сектор.

Ерфан Є.А., Посипанко О.А. КИТАЙ КАК ЦЕНТР ПРИТЯЖЕНИЯ ПРЯМЫХ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ

В статье дана характеристика Китая как страны – лидера по привлечению прямых иностранных капиталовложений. Определено место Китая в распределении мировых прямых инвестиций. Для преодоления противоречия между приоритетом высокого темпа экономического роста и стабильностью проведен анализ новой экономической модели развития страны. Рассмотрены дальнейшие перспективы экономического роста Китая.

Ключевые слова: прямые иностранные инвестиции, инвестиции в новые проекты, слияние и поглощение, Китай, специальные экономические зоны, третичный сектор.

Erfan E.A., Posipanro O.A. CHINA AS THE TARGET COUNTRY FOR FDI INFLOWS

In this publication the authors reviewed China as the target country for FDI and determined its place in the distribution of total world FDI inflows. A new model of economic development has been examined with a view to overcome misunderstandings in determining the priority between the high economic growth and stability. The further prospective of economic development of China were also considered.

Keywords: foreign direct investments, Greenfield investments, mergers and acquisitions, China, special economic zones, tertiary sector.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У процесі глобалізації світової економіки іноземні інвестиції відіграють не менш визначальну роль, аніж міжнародна торгівля товарами і послугами. Стало аксіомою, що стійкий економічний розвиток неможливий без активного залучення прямих іноземних інвестицій, які, як свідчить світовий досвід, мають перевагу над іншими формами економічного співробітництва.

З огляду на це, актуальним є дослідження досвіду КНР, яка поклала в основу своєї концептуальної політики відкритості і реформ залучення іноземного капіталу, що дало змогу Китаю прискорити освоєння енергоресурсів, розвиток транспорту, засобів зв'язку, а також провести технічну реконструкцію низки старих підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Подальші перспективи економічного розвитку

Китаю та можливості його глобального економічного лідерства привертають увагу багатьох експертів, як вітчизняних, так і закордонних. Важливу роль у теоретичному дослідженні сутності прямого іноземного інвестування у цілому відіграють праці таких учених-економістів, як Ю.Г. Козак, О.І. Рогач, О.В. Шкурупій, С.М. Тесля та ін.

Значний внесок у розкриття зазначеної проблематики з питань дослідження ретроспективи китайської стратегії із залучення ПІІ здійснили: Хуан Мінжун, В.Г. Гельбрас, І.А. Майбуров, Б. Нотон, А.В. Островський. Проте недостатньо досліджено явище «китайської загрози» в сучасних міжнародних економічних відносинах. Ця проблема стає дедалі більш актуальною у зв'язку зі зростанням впливу Китаю на міжнародній арені та зміною моделі економічного розвитку цієї країни.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – характеристика Китаю як центру тяжіння ПІІ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у світі зріс у 2015 р на 36% порівняно з попереднім роком і становив 1,7 трлн. дол. США (табл. 1). Це найвищий показник після глобальної економічної і фінансової кризи 2008–2009 рр. Основним фактором глобального зростання прямих іноземних інвестицій став приплив грошових коштів у промислово розвинуті країни, що збільшився майже вдвічі. Однак цей приріст був переважно зумовлений транскордонними злиттями й поглинаннями з мінімальним внеском у проекти, пов'язані з продуктивними активами. Обсяг таких угод зріс на 61%, до 644 млрд. дол. США. Інвестиції в нові проекти продемонстрували незначне зростання, проте компенсували скорочення капітальних вкладів БНК [10].

Обсяг ПІІ в країни, що розвиваються, встановив новий рекорд – 741 млрд. дол. США,

збільшившись на 5% порівняно з аналогічним періодом 2014 р. При цьому на частку азійських країн, що розвиваються, припала третина глобальних ПІІ – 548 млрд. дол. США (15% зростання). Країни, що розвиваються, у 2015 р. становили половину рейтингу ТОП-10 країн-реципієнтів (рис. 1). США очолив рейтинг країн – реципієнтів прямих іноземних інвестицій, потіснивши Китай із Гонконгом [10].

Міністерство торгівлі Китайської Народної Республіки оприлюднило загальну суму ПІІ за винятком інвестицій у фінансовий сектор – 126 млрд. дол. США станом на 2015 р. За 2015 р. у Китаї було створено 24 тис. підприємств і відзначається постійно зростаючий обсяг прямих іноземних капіталовкладень, спрямований, головним чином, у сектор послуг та передове виробництво [7].

За підрахунками ЮНКТАД, обсяг прямих іноземних інвестицій до Китаю зріс на 6,25% і становив 136 млрд. дол. США (рис. 2).

До десятки країн інвесторів, за даними Міністерства комерції КНР, протягом

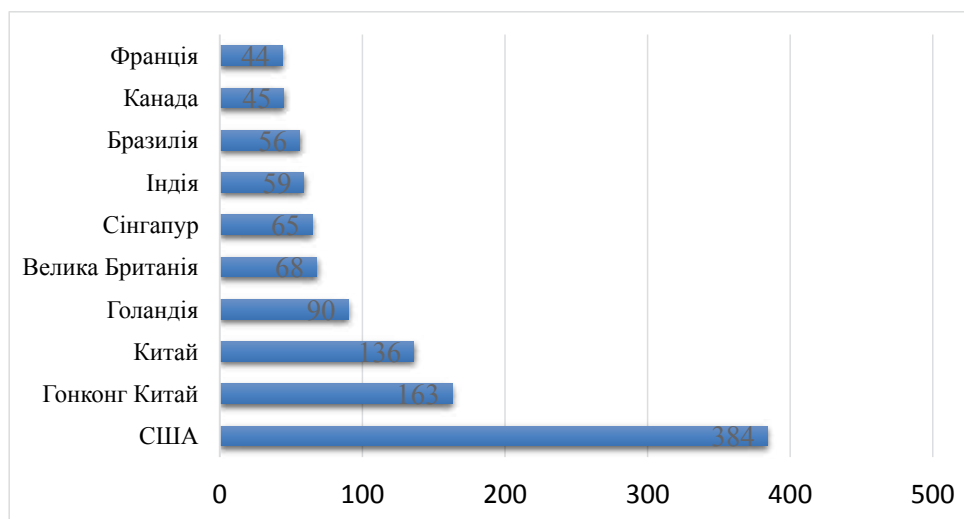

Рис. 1. Топ-10 країн – реципієнтів ПІІ в 2015 р., млрд. дол. США [10]

Таблиця 1

Потоки світових ПІІ за регіонами та за групами економічного розвитку [10]

Регіон/економіка	2014	2015	Темп зростання (%)
Світ	1 245	1 699	36,5
Розвинені країни	493	936	89,9
ЄС	254	426	67,6
Північна Америка	146	429	193,5
Країни, що розвиваються	703	741	5,3
Африка	55	38	-31,4
Латинська Америка та Карибські острови	170	151	-11,2
Азія (країни, що розвиваються)	475	548	15,5
Країни з перехідною економікою	49	22	-54,1

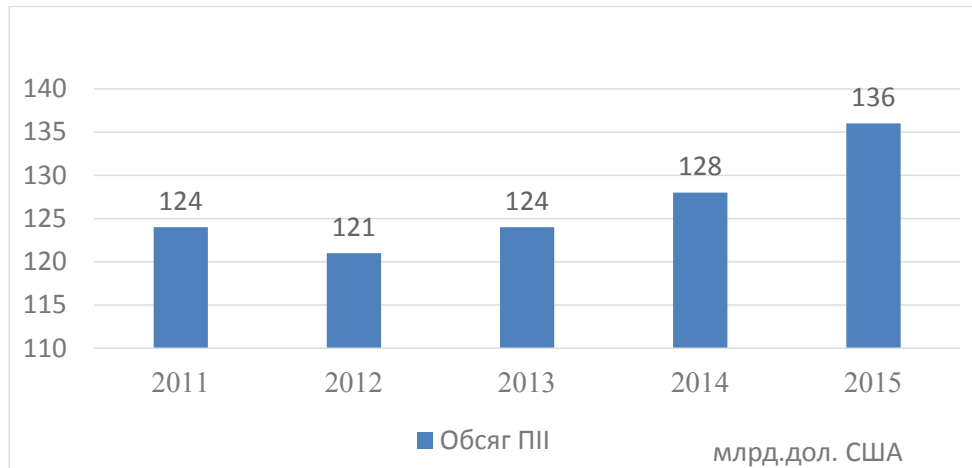

Рис. 2. Річне надходження ПІІ в китайську економіку (2011–2015 рр.) [10]

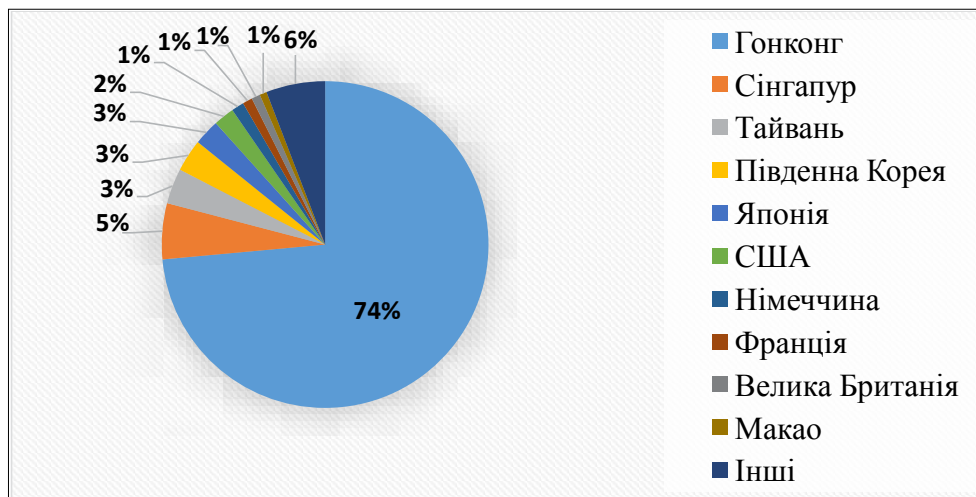

Рис. 3 Топ-10 країн – інвесторів Китайської Народної Республіки, січень-грудень 2015 р. [7]

січня-грудня 2015 р. (відповідно до фактичного внеску ПІІ) увійшли: Гонконг – 92,67 млрд. дол. США, Сінгапур – 6,87 млрд., Провінція Тайвань – 4,41 млрд., Південна Корея – 4,04 млрд., Японія – 3,21 млрд., США – 2,59 млрд., Німеччина – 1,56 млрд., Франція – 1,22 млрд., Велика Британія – 1,08 млрд. та Макао – 890 млн. дол. США [7].

Гонконг є найбільшим джерелом закордонних прямих інвестицій (рис. 3) у материковій частині Китаю. До кінця 2015 р. серед усіх проектів із закордонним фінансуванням, затверджених у материковій частині Китаю, 44,7% були пов'язані з інтересами Гонконгу.

Структура ПІІ змінювалася протягом останнього десятиліття, що певною мірою було результатом зусиль уряду, спрямованих на трансформацію Китаю в економіку, в структурі якої переважають галузі з високою доданою вартістю яка орієнтується більшою мірою на

сектор послуг як джерела зростання, що регулюється урядом та споживанням. У 2006 р. на промисловий сектор і сектор послуг припадає відповідно 63,6% і 31,1% (рис. 4) від загального обсягу ПІІ.

До 2011 р. сектор послуг перевершив виробничий сектор із залучення ПІІ, а в 2015 р. частка прямих іноземних капіталовкладень у сфері послуг становила 61,1% від загального обсягу, тобто загалом до сектора послуг економіки КНР надійшло 83,1 млрд. дол. США, а до виробничого сектора – 31,4% від загальної суми, тобто 42,7 млрд. дол. США [6].

Зростання інвестицій у секторі послуг Китаю вказує на те, що міжнародні інвестори все частіше розглядають Китай як ринок «кінцевого призначення», а не джерело дешевої робочої сили. Зі свого боку, підприємства поступово відмовляються від виробництва дешевого екс-

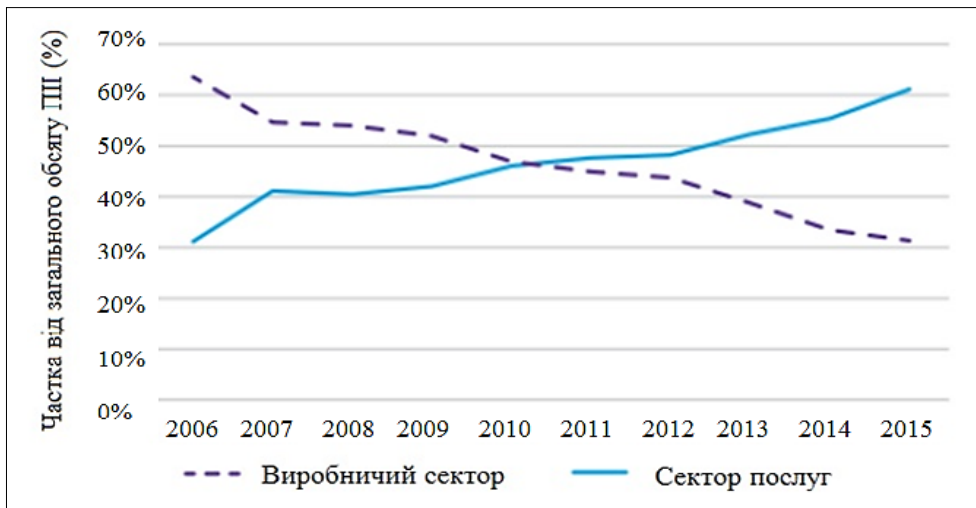

Рис. 4. Розподіл ПІІ між виробничим сектором та сектором послуг, 2006–2015 рр. [6]

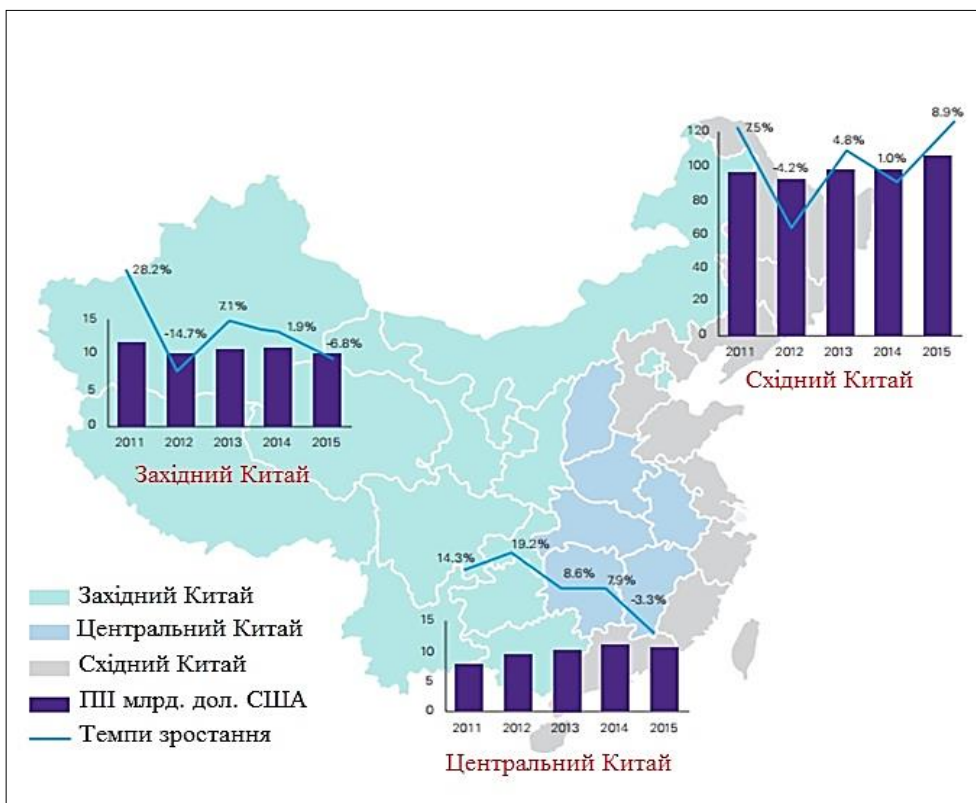

Рис. 5. Регіональне розміщення на території Китаю ПІІ. Обсяг та динаміка ПІІ, 2011–2015 рр. [6]

порту і все частіше випускають товари, які є вищими за якістю та розроблені спеціально для задоволення потреб китайського споживача. Також таке підвищення ПІІ в третинний сектор є результатом зміни економічної моделі КНР, оскільки ще 30 років тому робився акцент на залучення ПІІ у виробництво.

ПІІ у Східному Китаї зросли на 8,9% у річному обчисленні (рис. 5) і становили 83,8%

(113 млрд. дол. США) від загального обсягу ПІІ в 2015 р. Вперше з 2010 р. у зв'язку з просуванням урядом програми під назвою «Захід» темпи зростання східного регіону перевершили зростання Центрального Китаю, показник якого знизився на 3,3%. Західний Китай, своєю чергою, переживає 6,8-відсотковий спад.

Хоча стрімке зростання ПІІ у Східному Китаї в 2015 р. можна вважати аномалією, це може

свідчити про залучення інвестиційних елементів, що є в програмі трансформації економіки країни, в економіку, в структурі якої переважають галузі з високою доданою вартістю та фокусуванням на інноваціях. Іноземний капітал дедалі більше тяжіє до компаній у сфері технологій та послуг, і ці галузі базуються переважно у Східному Китаї. Ця тенденція узгоджується з попередніми ініціативами реформ, згідно з якими інвестиції спочатку надійшли у пілотні програми прибережних міст Китаю, а потім поступово рухалися на захід (рис. 5).

Окрім того, створення зон вільної торгівлі (ЗВТ) у провінціях Тяньцзін, Фуцзянь і Гуандун передбачає, що ПІІ можуть, як і раніше, зосереджуватися на сході, а потім рухатися повільніше на захід, оскільки Китай продовжує створювати проекти у західному регіоні згідно з ініціативою проекту «Шовковий шлях» [6; 7].

Для стимулювання зарубіжних інвестиційних надходжень уряд створив спеціальні зони для надання податкових пільг, або податкові стимули, для залучення зарубіжних інвестицій. Це передусім шість спеціальних економічних зон і 14 приморських міст.

Найбільш важливою зоною вільної торгівлі є Шанхай (табл. 2) На цій території, як правило, передусім застосовуються пілотні програми відкриття ринків для іноземних інвесторів. За перший квартал 2015 р. обсяг залучених інвестицій у Шанхай становив 2,520 млн. дол. США, або 479 угод, з яких 478 стосуються третинного сектору [9].

Табл. 2 демонструє, що найбільший обсяг залучених інвестицій у нові проекти в 2015 р. надійшло в муніципалітет Шанхай – 10,57 млрд. дол. США.

Для створення сприятливого клімату для залучення ПІІ в Китаї було здійснено низку заходів, таких як:

- активна національна інвестиційна політика;
- підтримка високого рівня стабільності в соціально-економічній та політичній сферах життя;

- постійне вдосконалення та лібералізація юридичної бази, спрямованої на створення сприятливого інвестиційного клімату для іноземних держав;

- створення адміністративно-економічних районів, де функціонують пільгові режими, які спрямовані спеціально для стимулювання притоку іноземних інвестицій.

Видання Fdi Intelligence провело аналіз надходжень ПІІ та виокремило центри тяжіння. Результат значно відрізняється від рейтингу ЮНКТАД, оскільки включає виключно інвестиції в нові проекти або капіталовкладення зеленої зони. На відміну від інвестицій у вигляді злиттів та поглинань вони розцінюються як загалом позитивні, оскільки це робочі місця та чисті капітальні інвестиції для приймаючої країни.

У 2015 р. ПІІ в нові проекти продемонстрували ознаки відновлення зі збільшенням капітальних вкладень до 713 млрд. дол. США (рис. 6). США знаходиться на першому місці в рейтингу країн – інвесторів в нові проекти станом на 2015 р. з обсягом 1 517 проектів ПІІ.

Серед лідерів із залучення ПІІ в нові проекти: Індія – 63 млрд. дол. США, Сполучені Штати Америки – 59,6 млрд. та Китай – 56,6 млрд. дол. США.

Згідно з даними FDI Intelligence, у 2015 р. Індія стала центром тяжіння ПІІ в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні з обсягом капіталовкладень у проекти зеленої зони (рис. 6) і потіснила Китай (56,6 млрд. дол. США) [3].

Опираючись на дані дослідницької компанії Dealogic, глобальний обсяг транскордонних угод зі злиття та поглинання перевищив 5 трлн. дол. США, перевершивши останній рекорд 2007 р. – 4,6 трлн. дол. США. У цьому разі враховуються й внутрішні угоди злиття та поглинання, крім транскордонних. На частку американських компаній припадає половина загального обсягу угод – 2,5 трлн. дол. США. Провідними галузями для угод зі злиття та поглинання в 2015 р. стали: телекомунікації, охорона здоров'я, фінансові послуги, вироб-

Таблиця 2

Обсяг надходжень ПІІ в нові проекти в розрізі провінцій та муніципалітетів Китаю (2013–2015 рр.), млрд. дол. США [3]

Назва адміністративно-територіальної одиниці	2013	2014	2015
Муніципалітет Шанхай	10,65	9,69	10,57
Янгсу	10,18	11,24	9,53
Гуандунг	8,13	3,96	4,49
Аньхой	1,90	1,38	4,03
Муніципалітет Тяньцзін	2,46	5,95	3,27

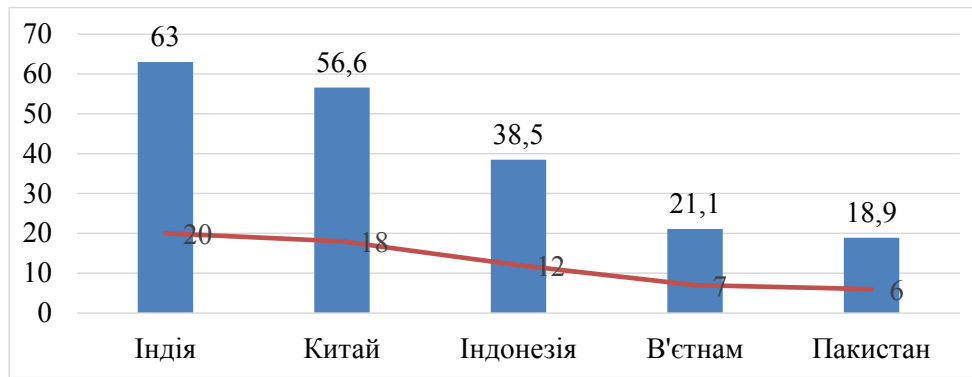

Рис. 6. Топ країн Азіатського-Тихоокеанського регіону із залучення ПІІ в нові проекти, 2015 р., млрд. дол. США [3]

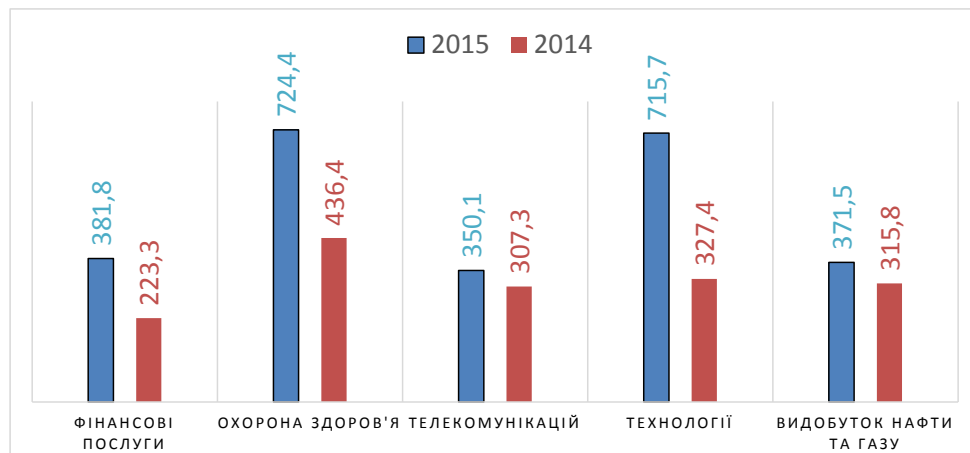

Рис. 7. Галузевий розподіл інвестицій у вигляді угод злиття та поглинання у світі (2014–2015 рр.) [4]

ництво комп'ютерної техніки та видобуток нафти й газу (рис. 7).

Згідно з рис. 7, галузь, у межах якої найбільш активно укладалися дані угоди, – охорона здоров'я. Кількість угод збільшилася на 66%, вартість становила 724,4 млрд. дол. США у зв'язку зі зростаючим інтересом інвесторів до розроблення нових препаратів і сучасних способів діагностики різних захворювань.

У сфері видобутку нафти та газу кількість угод подвоїлася і становила 371,5 млрд. дол. США, угоди у сфері техніки – 715,7 млрд. дол. США, збільшившись на 119% порівняно з 2014 р., в телекомунікаційному секторі угод було на 350,1 млрд. дол. США, зростання – на 14%.

Найбільшою з оголошених угод стало злиття двох фармацевтичних компаній американської Pfizer Inc та ірландської Allergan Plc обсягом 160 млрд. дол. На другому місці – злиття компаній пивної індустрії бельгійської Anheuser-Busch InBev і британського конкурента SABMiller Plc за 107 млрд. дол. Замикає трійку купівля британо-голланд-

ською нафтогазовою компанією Royal Dutch Shell Plc британської газової BG Group Plc за 81,5 млрд. дол.

Китай на ринку злиття та поглинання за результатами 2015 р. посів друге місце, продемонструвавши ріст у 51%, загальна вартість угод становила 651 млрд. дол. США. Загальна вартість національних злиттів та поглинань становила 445,3 млрд. дол. США, що на 87% більше за показник попереднього року. Перше та третє місця за рейтингом Dealogic отримали США та Велика Британія – 2 469, млрд. дол. США та 451 млрд. дол. США [4].

У цілому іноземні компанії з 26 різних країн і регіонів уклали угоди про злиття та поглинання у центральному регіоні Китаю. Провідним напрямом інвестицій стали охорона здоров'я, роздрібна торгівля та інвестиції у виробництво комп'ютерної техніки та електроніки.

На компанії, що базуються у високорозвинутих країнах, припало 94,1% оголошених угод і більше 78% від їх загальної вартості.

Майже 67,9% загальної вартості становлять угоди, оприлюднені компаніями із Сінгапуру, Сполучених Штатів, Японії. Також слід зауважити, що 1 грудня 2015 р. Китай, Японія та Південна Корея на саміті (перший саміт за останні три роки) в Сеулі оголосили про відновлення співробітництва [11].

Висновки з цього дослідження. Обсяг світових ПІІ в 2015 р. становив 1,7 трлн. дол. США. Центрами тяжіння прямих іноземних капіталовкладень у 2015 р. стали США, Гонконг та Китай. Загалом слід відзначити зростання обсягів ПІІ як у формі угод зі злиття та поглинання, так й у формі інвестицій у нові проекти. Також варто звернути увагу на те, що в 2015 р. за обсягом надходжень ПІІ в нові проекти Індія отримала першість у регіоні та світі, потіснивши Китай і позбавивши Піднебесну першості за показником темпів зростання економіки. Цей аспект МВФ визначає

як досить вагомий у контексті впливу на розвиток світової економіки загалом, проте КНР залишається серед лідерів за обсягом надходжень прямих іноземних капіталовкладень

У 2015 р. визначальну роль відіграла нова економічна модель розвитку країни для подолання суперечності між високими темпами економічного зростання і стабільністю. Структура ПІІ змінювалася протягом останнього десятиліття, що певною мірою було результатом зусиль уряду, спрямованих на трансформацію Китаю в економіку, в структурі якої переважають галузі з високою доданою вартістю, яка орієнтується більшою мірою на сектор послуг як джерела зростання, що регулюється урядом та споживанням. Нині вплив нової моделі проявляється в поступовому підвищенні надходжень ПІІ в третинний секторі економіки, а також значне збільшення обсягів інвестицій у східний регіон Китаю.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Блинков В.Б. Изменение экономической модели развития Китая и его влияние на китайскую внешнеэкономическую политику/Российский институт стратегических исследований / В.Б. Блинков [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://riss.ru/analytics/5957/>.
2. Семь новшеств коммюнике 3-го пленума ЦК КПК 18-го созыва [Електронний ресурс]. – Режим доступу russian.china.org.cn, 18-11-2013.
3. Courtney Fingar editor FDI Intelligence. Global greenfield investment trend/ The FDI report 2016 / global insight from The Financial Times [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.jamaicatradeandinvest.org/sites/default/files/Report%20online%20version%20PDF.pdf>.
4. Dealogic. M&A Review Full Year 2015 Final Results [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://assets.documentcloud.org/documents/2704650/Dealogic-MA-Press-Release-Full-Year-2015-FINAL.pdf>.
5. fDi Magazine from the Financial Times. Asia-Pacific Cities of the Future 2015/16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.wellingtonnz.com/assets/Asia-Pacific-Cities-of-the-Future-2015.pdf>.
6. KPMG. Global china practice china outlook 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.kpmg.com/CN/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/china-outlook-2016.pdf>.
7. Ministry of Commerce of People`s Republic of China. MOFCOM Statistics of FDI in China in January-December 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://english.mofcom.gov.cn/article/statistic/foreigninvestment/201602/20160201260821.shtml>.
8. Ministry of Commerce of People`s Republic of China. The Regular Press Conference of the Ministry of Commerce (January 20, 2016)', MOFCOM, 22 January 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://english.mofcom.gov.cn/article/newsrelease/press/201605/20160501322429.shtml>.
9. Shanghai Municipality Commission of Commerce. Statistics about Foreign Direct Investment in Shanghai from Jan. to May 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://en.investment.gov.cn/shanghai/56148.jhtml>.
10. UNCTAD. Global investment trends monitor [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/webdiaeia2016d1_en.pdf.
11. Zhang Meng. Foreign Direct Investment and China`s Economic Development, 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://faculty.washington.edu/karyiu/confer/beijing06/papers/zhang.pdf> Buckley P.J. Op. cit. P. 243.